

هدف‌مان چیست؟ ما می‌خواهیم از مجرمین سیاسی نسبت به مجرمین عمومی قدری حمایت کنیم. این حمایت ماست که موجب می‌شود که بگوییم در مقابل جرایم عمومی ما می‌خواهیم جرم سیاسی هم داشته باشیم. با این هدف شما وقایع مجرمانه دوران پیامبر و امیرالمؤمنین را به عنوان تاریخ شیعه یعنی تاریخ حکومت‌داری شیعه نگاه می‌کنید شاید چیزهایی دستگیرتان شود. من با این نگاه شروع به مطالعه تاریخ اسلام از منظر حقوق کیفری کردم که چه جرایمی بودند که مورد حمایت واقع می‌شدند.

جرم سیاسی یک ویژگی دیگر هم دارد و تقابل با حکومت انجام می‌شود. هرچند در نوشته‌های جدید حقوق کیفری مانند این کتاب جرم سیاسی آقای دکتر غلامی جرایم حاکمان نسبت به مردم هم جرم سیاسی دانسته، ولی این توسعه دایره جدید است و در گذشته معمولاً جرایم مردم علیه حاکمیت را بحث می‌کردند که در دایره جرم سیاسی باشد. پس ما در تاریخ اسلام باید دنبال چیزی می‌گشتیم که تقابل یک فرد با حاکمیت داشت و عنوان مجرمانه می‌داشت که بحث بکنیم ببینیم این جرم سیاسی هست یا خیر.

سابقه جرم سیاسی در منابع دینی

من مواردی را احصا کردم و این موارد را به دو دسته کلی تقسیم کردم. مواردی که بود یکی داستان مسجد ضرار بود که پیامبر ﷺ به عنوان یک اقدام تأمینی دستور به تخریب مسجد ضرار داد. یا در مواردی که جاسوسانی می‌گماردند، جاسوسان مطابق چیزی که مرحوم منتظری در ولایت فقیه آورده است جاسوسان را به اعدام محکوم می‌کرد. یا کسانی که توطئه می‌کردند برای به هم زدن نهال نوپای اسلام در مدینه، با شدیدترین وجه با ایشان برخورد می‌شد. مثلاً در خصوص کسانی که پیمان شکستند و حمله کرده بودند، تعداد زیادی‌شان در مدینه اعدام شدند.

در مقابل بعد از قوام گرفتن حکومت اسلامی یک عده‌ای بودند که مخالف حضرت علی علیه السلام شدند و مقابل ایشان ایستادند که در تاریخ به عنوان خارجی از آن‌ها یاد می‌شود. امیرالمؤمنین با این افراد با مسامحه برخورد می‌کرد تا زمانی که جنگ شروع شد. مثلاً یک نفر به امیرالمؤمنین یک توهینی کرد که توهینش یا صب است یا

توهین عادی است. در هر صورت گناه و جرم بود و در زمان پیامبر هم کسانی بودند که به جرم صب پیامبر اعدام شده بودند و گذشته از این مسأله، حتی اگر حکم شرعی نمی‌داشت، مسأله تعزیری شخصی نسبت به امیرالمؤمنین بود. ولی چون خارجی بود و ضرری هم نداشت امیرالمؤمنین دستور عفو او را صادر کرده بود. در آن واقعه حضرت یک جمله‌ای می‌فرمایند که خارجی می‌گوید: «قتل الله ما افقه، خدا بکشدش این چقدر می‌فهمد» که اصحاب شمشیر کشیده بودند فرد را به قتل برسانند که امیرالمؤمنین گفته بودند دست نگه دارید. ولی وقتی در جنگ نهروان شمشیر کشیدند و جنگیدند، از طرفین کشته شدند که تعداد زیادی از خوارج آنجا در جنگ کشته شدند. اما این واضح بود که امیرالمؤمنین دستور داده با این مخالفین سیاسی نسبت به جرایم عمومی با حمایت و رحم بیشتری برخورد بکنید.

وقتی شما دقت می‌کنید می‌بینید دو دسته هستند. دسته‌ای که اساس اسلام را قبول دارند ولی با فردش مشکل دارند و دسته‌ای که با اساسش مشکل دارند. مثلاً کسانی که توطئه قتل پیامبر را کرده بودند با کسانی که توطئه قتل امیرالمؤمنین را کرده بودند این‌ها با هم این تفاوت را داشتند. کسانی که می‌خواستند پیامبر را به قتل برسانند این‌ها با اصل اسلام مخالف بودند. اما کسانی که می‌خواستند امیرالمؤمنین را بکشند از مسلمانانی بودند که می‌گفتند چرا علی با معاویه می‌جنگد. این‌ها نماز می‌خواندند و مسلمان بودند. این‌ها با اساس سیستم مشکل نداشتند، با آدمش مشکل دارند. تا زمانی که

” جرایم سیاسی درون سیستمی آن‌هایی هستند که با اساس حاکمیت مشکلی ندارند. با توجه به انگیزه شرافتمندانه‌اش می‌خواهد در سیستم اصلاحاتی به وجود بیاورد لکن این اصلاحاتش مقارن با ارتکاب یک جرم شده است. آن برون سیستمی‌ها می‌خواهند اساس حکومت را از بین ببرند مصداق بارزش جاسوسی است همان چیزی که در مشروح مذاکرات قانون اساسی آمده است. 66

شمشیر به دست نمی‌گرفتند امیرالمؤمنین دستور مامشات داده بود و این دستور مامشات کاملاً مقابل آن دستور سختگیری بود که پیامبر در خصوص مشرکینی که حمله می‌کردند به مبانی دینی و اصل اساس حکومت را قبول نداشتند.

تفکیک جرم سیاسی به درون سیستمی و برون سیستمی

این را من تفکیک کردم و نام‌گذاری کردم. نام‌گذاری هم مثل مبحثی که عرض کردیم کاملاً اعتباری است. ما اعتبار می‌کنیم که کدام یک از این‌ها را در کدام دسته قرار دهیم که عبارت بود از «جرایم سیاسی درون سیستمی و جرایم سیاسی برون سیستمی». جرایم سیاسی درون سیستمی آن‌هایی هستند که با اساس حاکمیت مشکلی ندارند. با توجه به انگیزه شرافتمندانه‌اش می‌خواهد در سیستم اصلاحاتی به وجود بیاورد لکن این اصلاحاتش مقارن با ارتکاب یک جرم شده است. آن برون سیستمی‌ها می‌خواهند اساس حکومت را از بین ببرند مصداق بارزش جاسوسی است همان چیزی که در مشروح مذاکرات قانون اساسی آمده است. در مشروح مذاکرات به تصریح می‌توانیم بگوییم جاسوسی جرم سیاسی محسوب نمی‌شود. همین تعریف با همین عبارت کسانی که قصد براندازی ندارند در ماده یک جرم سیاسی آمد و به تصویب رسید و شورای نگهبان این بار ایراد نگرفت. یعنی این تفکیک میان کسانی که قصد براندازی دارند و آن‌هایی که قصد براندازی ندارند موجب شد که شورای نگهبان بپذیرد که تعریف ماده یک قانون جرم سیاسی یک تعریف اسلامی است. حالا اگر نگوییم اسلامی است، مغایر با مبانی اسلامی نیست. یعنی آن سخت‌گیری و شدت عملی که در مقابل یک جاسوس یا همکاری کننده با دول خارجی متخاصم یا آن‌کسی که بمب‌گذاری می‌خواهد بکند یا در اماکن عمومی موجب اخافه مردم شود آن جرمش، جرم علیه امنیت است. الان خیلی از مخالفین سیاسی داخل حکومت که خیلی‌هایشان رد صلاحیت می‌شوند در انتخابات مجلس توسط شورای نگهبان، این‌ها با اصلش مشکلی ندارند، با حسن نیت نگاه می‌کنیم، این‌ها می‌گویند حکومت دارد اشتباه می‌کند. با سوءنیت نگاه بکنیم این‌ها می‌گویند چرا من در